

Den Haag, 4 maart 2021

Betreft: Inbreng commissiedebat Asiel- en Vreemdelingenbeleid / noodopvang

Geachte leden van de vaste Kamercommissie voor Justitie en Veiligheid,

Met het oog op uw commissievergadering aanstaande 9 maart vragen we graag uw aandacht voor de nijpende situatie van (alleenstaande) kinderen en gezinnen in de noodopvang. Op dit moment zijn er ongeveer 37 tijdelijke COA-noodopvanglocaties met 7000 bewoners waaronder meer dan 1500 kinderen. Zij verblijven daar al te lang onder slechte en schadelijke omstandigheden. Het conflict in Oekraïne vraagt om extra inspanning van alle betrokken partijen om opvang te realiseren. De rechten van kinderen mogen daarbij niet verder in het geding komen.

De Werkgroep Kind in azc en partnerorganisaties geven sinds september 2021 – het begin van de huidige opvangcrisis – alarmsignalen af omdat de leefomstandigheden in verschillende noodopvanglocaties, met name grootschalige evenementenhallen en tenten, door de humanitaire ondergrens zakken. In lijn met het Regeerakkoord dient het belang van het kind in de opvang te worden gewaarborgd; daar hoort ook een praktische uitwerking bij. Helaas is er tot noch toe nauwelijks iets verbeterd en is er weinig aandacht voor het waarborgen van een veilige en kindvriendelijke leefomgeving voor kinderen.¹

De nijpende situatie van kinderen en gezinnen in de noodopvang wordt nog urgenter door de aanstaande sluiting van locaties. Volgens het COA zijn op korte termijn nog 6.000 reguliere opvangplekken nodig.² Wanneer de komende maanden tijdelijke contracten van noodopvanglocaties aflopen die in september 2021 openden ligt dit aantal op 13.000 opvangplekken. Dit aantal staat nog los van de vraag van het kabinet aan de 25 veiligheidsregio's om elk 2000 plekken aan mensen op de vlucht vanuit Oekraïne beschikbaar te stellen. Wij maken ons zorgen dat de mogelijke sluiting van COA-noodopvanglocaties ervoor zal zorgen dat meer kinderen en gezinnen zijn aangewezen op verblijf in grootschalige locaties die niet geschikt zijn voor bewoning, terwijl een structurele oplossing – stabiele, kleinschalige en reguliere opvang – ver uit beeld blijft.

Zorgwekkende signalen situatie kinderen in de noodopvang

De leden van de Werkgroep Kind in azc hebben sinds september 2021 veel zorgwekkende signalen en klachten van bewoners binnengekregen vanuit verschillende noodopvanglocaties. Kinderen ervaren veel stress en angst vanwege hun onzekere toekomst. Daarnaast geven veel kinderen aan dat zij slecht contact krijgen met de artsen van het GZA en/of zich niet gehoord voelen. Er is een gebrek aan jeugdartsen in de noodopvang. De meeste kinderen eten slecht, vallen af en raken vermoeid omdat ouders niet zelf voor hun kinderen kunnen koken. Er zijn nauwelijks aparte speelruimtes voor kinderen waar zij onder begeleiding kunnen spelen, huiswerk maken of tot rust komen. Bovendien hebben sommige kinderen 5 tot 6 maanden moeten wachten voordat zij toegang kregen tot onderwijs.

Kinderen en gezinnen voelen in zich onveilig en slapen slecht. Bijvoorbeeld vanwege geluidsoverlast en omdat zij samenwonen met honderden andere bewoners, maar geen plafond hebben of een deur om achter te slapen. Deze signalen komen met name uit grootschalige locaties zoals Leeuwarden, Schinnen en Enschede waar gezinnen en alleenstaande mannen dicht op elkaar wonen en waar geen afsluitbare

¹ Zie nieuwe QuickScan in brief aan Kamercommissie namens VluchtelingenWerk Nederland, Tweede QuickScan leefomstandigheden noodopvang asielzoekers (maart 2022).

² <https://www.coa.nl/nieuws/coa-2022-stijgt-de-vraag-naar-opvanglocaties-door>.

ruimtes zijn. Opvallend is dat onenigheden, opstootjes en enkele meer ernstige incidenten hoofdzakelijk bij de grootschalige locaties worden gemeld.³

Daarbij komt dat kinderen vaak moeten verhuizen van noodopvang naar noodopvang (soms wel 5 tot 6 keer sinds augustus 2021) terwijl dit aantoonbaar schadelijk is voor hun ontwikkeling. Kinderen verliezen net opgebouwde vriendschappen, hun leerprestaties gaan achteruit en ze lopen een hoger risico op medische aandoeningen. Al in 2017 zegde de toenmalig Staatssecretaris toe schoolgaande kinderen niet langer te verhuizen, in de praktijk is er helaas weinig veranderd.⁴ Het VN-Kinderrechtencomité heeft in februari 2022 er bij het kabinet op aangedrongen om in te zetten op het realiseren van stabiele opvang en het voorkomen van de vele verhuizingen tussen locaties.⁵

Nodige verbeteringen op de korte en lange termijn

Graag vragen wij u om de volgende verbeteringen te bepleiten in het Commissiedebat:

Voor de lange termijn: Gemeenten moeten (structurele) locaties aandragen die geschikt zijn voor bewoning. Het kabinet en het COA moeten het mogelijk maken om deze opvang kleinschalig en blijvend te laten zijn, gelegen in de woonwijken met een focus op veerkracht en participatie van kinderen, gezinnen en andere bewoners in nauwe verbinding met de omgeving. Dit bevordert de leefbaarheid, het welzijn en de integratie van de bewoners. Voor kleinschalige opvang is ook meer draagvlak vanuit gemeenten.⁶ Zo kunnen het kabinet en gemeenten de huidige impasse doorbreken.

Voor de korte termijn: Zo lang er noodopvang is moet er het beste van gemaakt worden. Zorg voor zichtbare verbeteringen waardoor de opvang aan de minimumnormen voor opvang van kinderen en gezinnen voldoet (zie uitgangspunten voor veilige en kindvriendelijke opvang in de annex). Kinderen en gezinnen moeten daarnaast voorrang krijgen bij het doorstromen naar reguliere opvang of (tijdelijke) huisvesting in een gemeente waar zij mogen blijven nadat zij een asielstatus hebben, zodat zij niet veelvoudig hoeven te verhuizen. De verplichting van het kabinet om aan deze minimumnormen te voldoen geldt ook voor de opvang van kinderen en gezinnen op de vlucht vanuit Oekraïne, die niet onder de verantwoordelijkheid van het COA vallen.

Aangehecht treft u een uitwerking van onze 8 uitgangspunten voor kindvriendelijke en veilige asielopvang. Voor zover u vragen heeft over onze oproep om tot nodige verbeteringen te komen en onze uitgangspunten staan wij vanzelfsprekend tot uw beschikking.

Arja Oomkens
Coördinator Werkgroep kind in azc
Senior specialistkinderrechten bij UNICEF
aoomkens@unicef.nl
0643112817

De Werkgroep Kind in azc is een coalitie van Defence for Children, Save The Children Nederland, UNICEF Nederland, VluchtelingenWerk Nederland en Stichting de Vrolijkheid. Initiatiefnemers zoals de leden van de Werkgroep Kind in azc bieden ondersteuning aan in de vorm van expertise of netwerk om op korte termijn de situatie in de noodopvang te verbeteren.

³ Zie nieuwe QuickScan in brief aan Kamercommissie namens VluchtelingenWerk Nederland, Tweede QuickScan leefomstandigheden noodopvang asielzoekers (maart 2022).

⁴ Motie-Voordewind c.s. (19637, nr. 2295), toezegging SvJ&V VAO Vreemdelingen- en asielbeleid 14 februari 2017, Handelingen II 2017/18, nr. 52, item 37, p. 8.

⁵ Committee on the Rights of the Child (16 February 2022), Concluding observations on the combined fifth and sixth periodic reports of the Netherlands, <https://www.kinderrechten.nl/assets/2022/02/CO-2022-ENG.pdf>.

⁶ Zie: <https://vng.nl/nieuws/bestuurlijke-sessie-asiel-en-integratie> en <https://www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/rijk-verplicht-gemeenten-tot-opvang-wat-gaat-er-mis-in-de-asielketen~be8f1ad5/>.

ANNEX: uitgangspunten kindvriendelijke en veilige asielopvang

Voor kinderen die in Nederland asiel aanvragen zijn de vier basisbeginselen uit het VN-Kinderrechtenverdrag relevant:

- Het discriminatieverbod uit artikel 2 IVRK.
- De verplichting het belang van het kind in iedere beslissing een eerste overweging te laten zijn (art. 3 IVRK).
- Het recht op ontwikkeling (art. 6 IVRK).
- Het recht om gehoord te worden (art. 12 IVRK).

Deze basisbeginselen vormen de leidraad voor onderstaande uitgangspunten voor een kindvriendelijke en veilige asielopvang.

1. Uitbreiden van de reguliere opvang zodat de noodopvang zo snel mogelijk kan worden beëindigd.
 - a. Zorg voor een versnelde ontwikkeling en uitvoering van de Regionale Opvanglocaties, zoals opgesteld in de Uitvoeringsagenda Flexibilisering Asielketen.
 - b. Zet in op blijvende en kleinschalige opvang (< 150 bewoners), met name in de gebieden waar nu nog weinig opvangplekken zijn.
 - c. Zorg dat kinderen snel kunnen doorstromen naar reguliere opvang of (tijdelijke) huisvesting in een gemeente waar zij mogen blijven nadat zij een asielstatus hebben, zodat zij niet veelvoudig hoeven te verhuizen. Met name voor kinderen die nu in grootschalige evenementenhallen en tenten wonen dit van groot belang voor hun sociale en fysieke veiligheid.⁷
 - d. Maak het mogelijk dat kinderen met familie in Nederland bij hen kunnen logeren als zij dat verlangen, op basis van een administratieve plaatsing (met COA-vergoeding, zorgregeling en meldplicht zodat ze in beeld blijven voor procedure).
 - e. Besteed specifiek aandacht aan de opvang voor alleenstaande kinderen/minderjarigen, ook voor hen zijn meer (kleinschalige) opvangplekken nodig, zodat zij goed begeleid kunnen worden.

2. Een deugdelijke administratie en registratie van alle bewoners, in het bijzonder kinderen. Breng zo snel mogelijk in kaart:
 - a. Welke psychosociale behoeften kinderen hebben.
 - b. Welke voorzieningen en activiteiten nodig zijn om te voldoen aan een veilige en kindvriendelijke leefomgeving.

3. Leefomstandigheden aangepast worden aan de belangen en veiligheid van kinderen.
 - a. Laat gezinnen bij elkaar in een afsluitbare woon/slaapruimte verblijven, zorg voor aparte douche- en toiletfaciliteiten voor kinderen en gezinnen en laagdrempelige begeleiding.
 - b. Zorg voor stabiele wifiverbinding, zodat kinderen met familieleden kunnen bellen, toegang hebben tot informatie en effectief onderwijs kunnen volgen. Wanneer mobiele units geplaatst worden kunnen deze als Open Leercentrum functioneren.
 - c. Zorg voor een duurzaam en blijvend aanbod aan activiteiten voor kinderen van verschillende leeftijden ter bescherming en versterking van het psychosociaal welzijn van kinderen (zie uitgangspunt 8).
 - d. Bied bewoners leefgeld en laat hen zelf koken, zodat ouders niet volledig afhankelijk zijn van het voedsel dat wordt aangeboden. Uit eerder onderzoek is gebleken dat kleine

⁷ E.g. Leeuwarden, Enschede, Schinnen.

kinderen slecht eten in noodopvanglocaties waar geen leefgeld beschikbaar is of kookfaciliteiten zijn⁸ en dat is nu weer het geval.

4. Veiligheid van kinderen wordt gemonitord en is in beeld.
 - a. Zorg voor toezicht ook 's nachts op het terrein en ook in de toilet- en douchegebouwen.
 - b. Zorg voor afsluitbare, aparte en schone toilet- en douchegelegenheden.
 - c. Zorg voor aparte en deskundige aanspreekpunten voor kinderen (contactpersonen kind/CPK).
 - d. Monitor zorgvuldig of de veiligheid voor bewoners wel gewaarborgd is. Uit eerdere onderzoeken blijkt bijvoorbeeld dat het gebrek aan privacy tot een onveilig gevoel en onveilige situaties kan leiden en bij ouders en kinderen en stress veroorzaakt.

5. Duidelijkheid over de asielprocedure.
 - a. Bied snel duidelijkheid over de asielprocedure: zorg dat er altijd een vertegenwoordiger van Justitie/IND is om vragen te beantwoorden over de asielprocedure, algemeen en specifiek.
 - b. Zorg voor een spreekuur/voorlichting speciaal voor kinderen via Time4You (VWN).
 - c. Zorg voor toegang tot tolken.

6. Spoedig toegang tot regulier onderwijs, bij voorkeur buiten de (nood)opvanglocatie.
 - a. Onderzoek of een (taal)school aanwezig is in de buurt van de noodlocaties zodat die niet opnieuw hoeft te worden opgezet en te zorgen dat gemeenten actief handelen bij de bemiddeling met schoolbesturen.
 - b. Zorg dat kinderen zo snel mogelijk naar school kunnen gaan, bij voorkeur buiten de opvanglocatie en op een reguliere school. Dit geeft de structuur en stabiliteit die in noodopvanglocaties vaak niet aanwezig is en de kans om spelender- en lerenderwijs contacten op te doen. Uit eerder onderzoek blijkt dat kinderen in voormalige noodopvanglocaties vaak weken tot maanden moesten wachten om toegang tot onderwijs te verkrijgen. Dat is nu weer het geval.
 - c. Investeer in scholen en leerkrachten om psychosociale ondersteuning voor kinderen in de klas toegankelijk en laagdrempelig te maken. Dit betreft zowel scholen voor nieuwkomers als voor reguliere scholen.
 - d. Zorg voor aparte ruimten met computers waar kinderen hun huiswerk kunnen doen en zich terug kunnen trekken.

7. Spoedige toegang tot de juiste medische en mentale zorg
 - a. Zorg dat er op elke opvanglocatie toegang is tot jeugdgezondheidszorg (JGZ), ook in verband met traumaverwerking en toegang tot startvaccinaties.
 - b. Doe een uitgebreide medische screening met oog voor zowel de fysieke als psychische gezondheid, toegespitst op kinderen (en plaats ouders en kinderen naar een andere opvang als dat vanwege kwetsbaarheid nodig is).
 - c. Zorg dat GZA structureel aanwezig is zodat actuele medische en mentale zorgvragen beantwoord worden en stel specialistische tweedelijns zorg en jeugdhulptrajecten niet uit.⁹

⁸ Kinderombudsman, Wachten op je toekomst: kinderen in de noodopvang in Nederland (KOM008/2016), p.13.

⁹ Zie voor eerdere ervaringen hiermee: *ibid.*, p. 19.

- d. Zorg voor een goed aanbod aan psychosociale ondersteuning en zorg, bijvoorbeeld door collectieve activiteiten (zoals TeamUp, de Vrolijkheid, MindPower, specifiek voor jongeren).
8. Faciliteer activiteiten, participatie en informatievoorziening voor kinderen.
- a. Faciliteer (leeftijdseigen) activiteiten voor kinderen zoals sport & spel, kunst & creativiteit en informatievoorziening; doe dit samen met landelijke organisaties zoals TeamUp, Time4You en de Vrolijkheid en met organisaties (o.a. sportverenigingen) uit de buurt.
 - b. Zorg voor voldoende financiering om deze activiteiten plaats te laten vinden.
 - c. Geef omwonenden, zelforganisaties en andere betrokkenen veel ruimte om activiteiten op te zetten. Betrek kinderen bij de organisatie.
 - d. Zorg voor voldoende recreatie- en speelruimtes voor kinderen waar zij ongehinderd en veilig kunnen spelen. Zorg ook voor een veilige en schone ruimte voor kleine kinderen om in rond te kruipen, zodat zij niet in hun motorische ontwikkeling worden gehinderd.
 - e. Creëer fysieke veilige ruimten in opvanglocaties, ook zonder structureel activiteitenaanbod, waar kinderen kunnen samen komen, contacten leggen, ideeën en zorgen delen en hun stem kunnen laten horen, ook in politieke fora. Uit voorgaand onderzoek is gebleken dat dit bijdraagt aan het gevoel van veiligheid en emotionele stabiliteit.¹⁰
 - f. Betrek bewoners en ook kinderen vanaf het begin bij het reilen en zeilen in de opvang (bijvoorbeeld via een bewonersraad).

¹⁰ [Save-the-Children-Rapport-Kifak.pdf \(savethechildren.nl\)](#).